

YLIVIESKAN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

1.8.2019

Sisältö

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	4
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	5
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
1.4 Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma.....	7
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	8
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	11
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	12
2.4 Arvoperusta	13
2.5 Oppimiskäsitys.....	14
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	14
2.7 Laaja-alainen osaaminen	15
Ajattelu ja oppiminen	16
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	16
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	17
Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	17
Osallistuminen ja vaikuttaminen	18
2.8 Varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet Ylivieskassa.....	18
Arvoperusta Ylivieskassa	19
Arvot Ylivieskan varhaiskasvatustoiminnan sisällöissä.....	21
Oppimiskäsitys ja laaja-alainen osaaminen.....	21
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	22
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	23
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	24
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	24
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	24
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	25
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	25
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	26
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	27
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	27
Monialainen yhteistyö	28
3.4 Ylivieskan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	28
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	33

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	33
4.2 Pedagoginen dokumentointi	34
4.3 Monipuoliset työtavat	34
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	35
4.5 Oppimisen alueet	36
Kielten rikas maailma	37
Ilmaisun monet muodot	38
Minä ja meidän yhteisömme	40
Tutkin ja toimin ympäristössäni	41
Kasvan, liikun ja kehityn	42
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	43
Kaksikielinen varhaiskasvatus	45
4.7 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen Ylivieskassa	46
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	49
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	49
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	50
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	51
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	52
5.5 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja käytännöt Ylivieskan varhaiskasvatuspalveluissa	53
Ratkaisuja ja käytäntöjä tuen järjestämisessä	53
Yleinen ja kolmiportainen tuki	55
Monialainen yhteistyö varhaiserityiskasvatuksessa	57
Toiminta varhaiskasvatusryhmän muuttuessa sekä siirryttäessä esiopetukseen	58
Monikulttuurinen ja kielitietoinen varhaiskasvatus	58
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	58
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	59
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	59
7.2 Ylivieskan varhaiskasvatuksen arviointikäytännöt	60

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetustilain, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvu ympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöistä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkettä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet

- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

1.4 Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu varhaiskasvatustilain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Kunkin pääluvun lopussa avataan ja konkretisoidaan sitä, miten paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma toteutuu ja miten sitä kehitetään Ylivieskassa paikallisesti. Ylivieskassa laadittu paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on yhteinen kaikille varhaiskasvatuksen toimintamuodoille, kattaen sekä kunnallisen että yksityisten palveluntuottajien järjestämän varhaiskasvatuksen. Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu siten, että se antaa mahdollisuuden arvioida suunnitelman ajantasaisuutta ja tarvittaessa tehdä muutoksia.

Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma;

- Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma on toteutettu kokonaisuudessaan suomenkielisenä.
- Ylivieskan varhaiskasvatussuunnitelma käsittää kaikki paikallisen varhaiskasvatuksen toimintamuodot.
- Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu siten, että kunkin pääluvun jälkeen kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman paikallisia piirteitä sekä sitä, miten valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöä toteutetaan Ylivieskan varhaiskasvatuksessa käytännössä.
- Pohjana päivityksessä, paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on vuonna 2017 laadittu paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Tuolloin laaditun Ylivieskan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuivat niin varhaiskasvatuksen henkilöstö, huoltajat kuin lapsetkin. Tuolloin suunnitelman arvo-osion laadintaan käytettiin aineistoa, joka koottiin henkilöstöltä, huoltajilta ja lapsilta. Nyt, 2019 päivityksen varhaiskasvatussuunnitelman arvo-osio pohjautuu edelleen em., vuonna

2017 kerättyyn, aineistoon. 1.8.2019 voimaantulevassa, paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on muutoinkin edelleen nähtävissä osioita vuoden 2017 paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta, päivitetystä muodosta. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan annettiin (keväällä 2019) mahdollisuus kaikkien varhaiskasvatuksen toimijoiden osallistua erillisen kommenttikierroksen myötä.

- Moniammatillisen yhteistyön kuvauksen kohta perustuu yhteistyötahojen kanssa sovittuihin käytäntöihin.
- Paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat ja kehittämisen tavoitteet on otettu paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon.

- Arviointi- kohdassa tuodaan esiin miten varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään (luku 7).

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvät yhteistyöt ja vastuut varhaiskasvatustilain sekä näiden perusteiden mukaisesti.
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt.
- Em. kohdat tulevat esitellyksi myöhemmin tekstissä paikallisella tasolla.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämäänsä tai opiskeluun.

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämäänsä tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen

osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnasta ja varhaiskasvatustarpeiden perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustarpeissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatustarvetta laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustarpeista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatustarpeisiin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatustarpeet korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnittelun ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomaisen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatustarpeena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoinnasta toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päästösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustarvetta voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustarvetta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustarvetta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustarpeet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-

alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palauteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäsitteisiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiesaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heidä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitaitilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Moniluku-

taito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumi-

sessä sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8 Varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet Ylivieskassa

Ylivieskassa, kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille, laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kolmen kuukauden sisällä hoidon aloittamisesta ja sitä arvioidaan kerran toimintakauden aikana huoltajien kanssa keskustellen. Ylivieskalainen varhaiskasvatustoiminta perustuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja erityisesti siinä varhaiskasvatukselle asetettuihin toiminnan sisällöllisiin tavoitteisiin.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa

- varhaiskasvatusta Ylivieskassa toteutetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja muuna varhaiskasvatuksena (kerhomuotoisena). Kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä huolehditaan siitä, että oppimisympäristö on kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja yhteistyössä vanhempien kanssa laadittava lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaavat ylivieskalaista varhaiskasvatustoimintaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilökunnan pedagogista, suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa.

Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää

- Toimimme Ylivieskan varhaiskasvatuksessa välittävän toimintakulttuurin periaatteita noudattaen. Välittävä toimintakulttuuri ohjaa empaattisiin vuorovaikutustaitoihin ja toisesta välittämiseen. (Lanas, Maija; Välittävä toimintakulttuuri).

- Välittävän toimintakulttuurin suunnitelma (joka sisältää kiusaamisen ehkäisyn) laaditaan. Suunnitelmaa toteutetaan ja sitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa

- Varhaiskasvatuksen kasvu- ja oppimisympäristöympäristö tukee lapsen osallisuutta ja aktiivisuutta. Lapsen osallisuutta vahvistetaan ottamalla hänet mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Lapselta nousevat ajatukset, ideat ja tarpeet nivotaan varhaiskasvatuksen toiminnan sisältöihin.
- Varhaiskasvatus on osa ja perusta elinikäiselle oppimiselle. Paikallisen varhaiskasvatuksen tasolla luodaan yhteistyön rakenteet sekä siirtymä- ja tiedonsiirtokäytännöt, joiden avulla siirtymät toteutuvat sujuvasti. Siirtymävaiheissa korostuu huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Tiedonsiirrossa hyödynnetään varhaiskasvatuksen aikana koottuja ja kirjattuja dokumentteja (esim. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä kirjattu hyvinvoinnin ja oppimisen suunnitelma, Huomioita lasten päivähoidosta jne.). Tarvittaessa järjestetään tiedonsiirtopalaveri lapsen siirtyessä varhaiskasvatustyöyksiköstä toiseen, esiopetukseen tai kouluun.

Varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun

- Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen.
- Ylivieskan varhaiskasvatukseen haetaan sähköisellä varhaiskasvatushakemuksella. Lyhimmillään (esim. äkillisen työllistymisen tai äkillisen opintojen alkamisen vuoksi) hakemuksen käsittelyaika on kaksi viikkoa, muutoin hakemusten käsittelyaika on korkeintaan 4 kuukautta.
- Huoltajien toiveet ohjaavat palveluohjauksessa tehtävää työtä lapsen varhaiskasvatuspaikkaa järjestettäessä. Palveluohjauksen käytäntöjä ja toimivuutta arvioidaan palveluohjauksen palaverissa.
- Olennainen osa ylivieskalaista varhaiskasvatusta on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja huoltajien osallisuuden huomioiminen varhaiskasvatustoimintaa suunniteltaessa sekä kehitettäessä.

Arvoperusta Ylivieskassa

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvoperusta pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustaan. Keväällä 2017 laaditun paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä, suoritimme Ylivieskassa kyselyt (lapsille, vanhemmille ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle), joiden avulla selvitimme varhaiskasvatukselle asetettavia arvoja. Henkilökunnan arvokeskustelua kävimme ulkopuolisen koulutustahon avulla. Lapsilta, vanhemmilta ja henkilökunnalta kerätyn aineiston pohjalta on avattu Ylivieskan varhaiskasvatuksen yhteistä arvoperustaa ja kytketty sitä vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelman perustan mukaista arvoperustaa. Nyt, 2019 tehtävän varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen yhteydessä, on kyselyiden tuloksena tuotettu arvoperusta edelleen ajantasaista ja vertailukelpoinen perusteissa määritellyn arvoperustan kanssa. Muutamia arvojen käsitteitä on päivitetty vastaamaan niitä käsitteitä, joita varhaiskasvatuksen nykyisessä termistössä on;

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2019 määritelty arvoperusta

LAPSUUDEN ITSEISARVO

IHMISENÄ KASVAMINEN

LAPSEN OIKEUDET

YHDENVERTAISUUS, TASA-ARVO JA MONINAISUUS

PERHEIDEN MONIMUOTOISUUS

TERVEELLINEN JA KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA

Ylivieskan varhaiskasvatuksen yhteinen arvope- rusta (2017 kerätyn aineiston pohjalta)

LAPSUUS ITSEISARVONA; LAPSEN ITSETUNNON, OMANARVONTUNNON JA MYÖNTEISEN MINÄKUVAN RAKENTUMINEN

LAPSI YKSILÖNÄ RYHMÄSSÄ; VUOROVAIKUTUSTAITOT, SOSIAALISET TAI-
DOT, KAVERUUS, UUSIEN TAI-
TOJEN OPPIMINEN, HYVÄT TAVAT, OHJATTU TOI-
MINTA/VIRIKKEET

LAPSILÄHTÖISYYS; LEIKKI, ITSENSÄ ILMAISU ERI
TAVOIN, LAPSEN HYVINVOINTI, TURVALLISUUS, AIKUI-
SEN LÄSNÄOLO JA YKSILÖLLINEN KOHTAAMINEN,
VANHEMPIEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ, LUOTTA-
MUS, TYÖNTEKIJÄN HYVINVOINTI, AMMATTITAITO,
ASIANMUKAINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ, PEDAGOGI-
SET RATKAISUT, LAPSELLA HYVÄ MIELI HOITOPÄIVÄN
JÄLKEEN

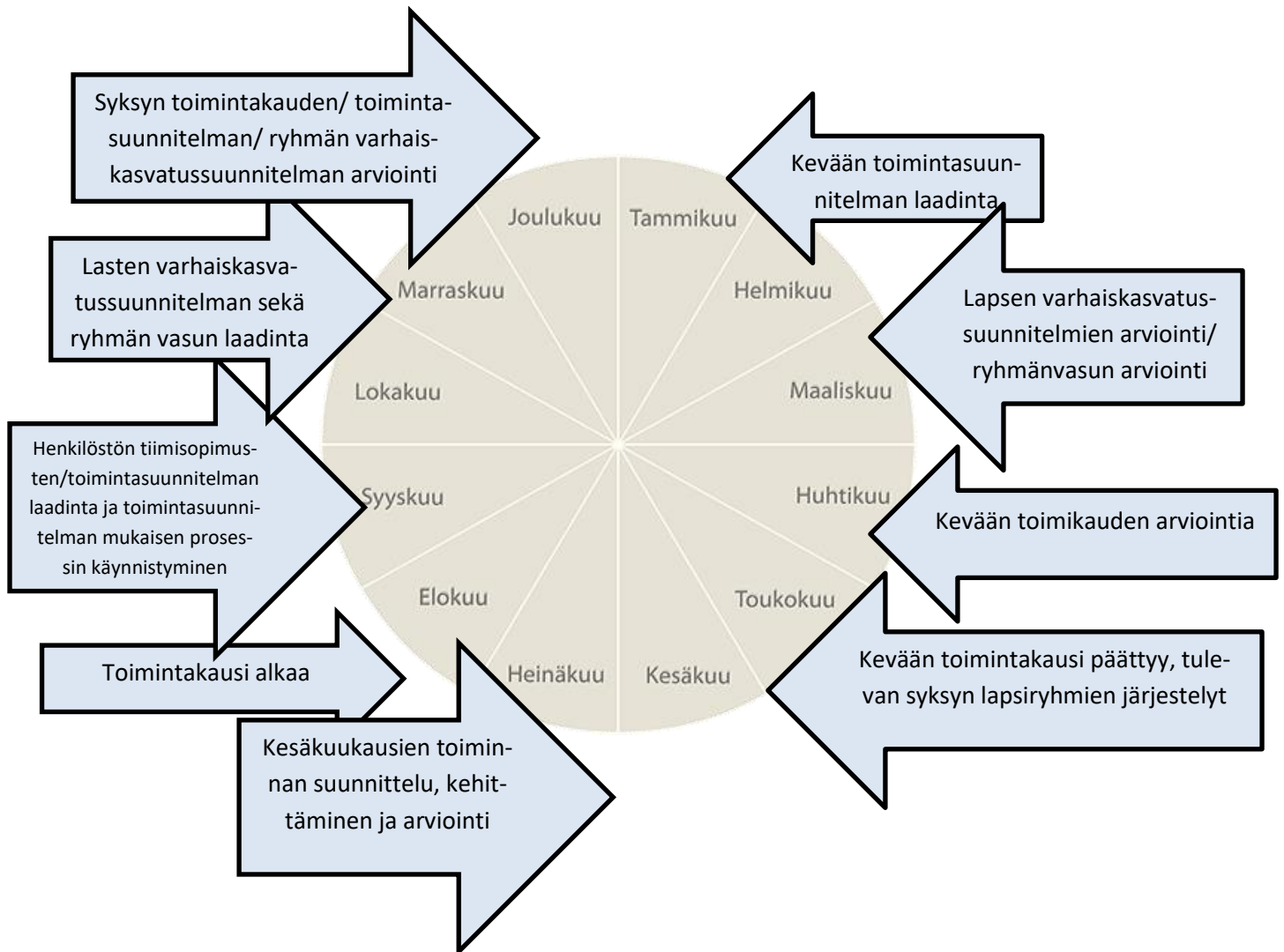
**TASAPUOLISUUS/YHDENVERTAISUUS, TOI-
SEN KUNNIOITTAMINEN;** VÄLITTÄVÄ TOIMINTA-
KULTTUURI, ERILAISUUDEN HYVÄKSYMINE, VÄKIVAL-
LATTOMUUS, SUKUPUOLISENSITIIVISYYS, SUVAITSE-
VAISUUS, TOISEN KUNNIOITTAMINEN, OIKEAN JA VÄÄ-
RÄN ERO OPPIMINEN

**LAPSEN YKSILÖLLINEN HUOMIOINTI, ARVO-
KESKUSTELU, YHTEINEN KASVATUSNÄKE-
MYS;** ASENNE JA AMMATILLISUUS, LAPSEN YKSILÖL-
LINEN HUOMIOINTI, ERILAISUUDEN HYVÄKSYMINE,
TASAPUOLISUUS

**LUONNON ARVOSTAMINEN JA TERVEELLI-
NEN ELÄMÄNTAPA;** TURVALLISUUS, OHJATTU
TOIMINTA/VIRIKKEET, ULKOILU, LEPO, RUOKA

Arvot Ylivieskan varhaiskasvatustoiminnan sisällöissä

Arvoperustan toteutumista ja siihen liittyviä toimintatapoja arvioidaan suunnitelmallisesti. Arvokeskustelu liitetään osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa ja sitä käydään esimerkiksi alla olevan vuosikellon, varhaiskasvatuksen toimintasyklin määrittelemissä arvioinnin kohdissa. Arviointi edellyttää aina arvopohjaa.

Oppimiskäsitys ja laaja-alainen osaaminen

Lasten ajattelun ja oppimisen kehittymistä tuetaan kasvattamalla, opettamalla ja hoitamalla lasta monipuolisen pedagogisen toiminnan avulla, jossa vuorovaikutus ja lapsen vahvuuksien tukeminen ovat tärkeässä asemassa. Lasten kanssa leikitään, tutkitaan ja havainnoidaan erilaisia asioita eri oppimisympäristöissä, ulkona ja sisällä. Ympäröivä luonto on luonnollinen osa oppimisympäristöä. Oppimisympäristöstä luodaan lasten luontaista kiinnostusta tukeva ympäristö.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapselle mahdollisuuksia **vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen** opetteluun yhdessä turvallisen aikuisen ja vertaisryhmän kanssa. Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tärkeää näiden taitojen toteuttamisessa. Varhaiskasvatuskeskusteluissa ja päivittäisissä kohtaamisissa lasten huoltajat voivat tuoda esille omat toiveensa ja näkemyksensä.

Oman paikkakunnan tuntemus on osa **kulttuurista osaamista**. Varhaiskasvatuksessa lasta tutustutetaan oman paikkakunnan luonto- sekä puistoalueisiin ja tehdään oman paikkakunnan kulttuurikohteita- sekä palveluita tutuksi. Tästä tarkemmin kohdassa 3.2 oppimisympäristöt. Kannustamme perheitä ja lapsia hyödyntämään paikkakuntamme hyviä harrastusmahdollisuuksia. Yhteistyötä paikkakuntamme eri toimijoiden kesken halutaan ylläpitää ja edistää esimerkiksi tutustumiskäyntien muodossa.

Varhaiskasvattaja luo toimintaympäristön, joka tukee lapsen **sosiaalisten taitojen ja tunteiden ilmaisun** oppimisen taitoja vahvuusperustaisesti ja puuttuu kiusaamisen ilmiöön liittyviin vuorovaikutuksen piirteisiin. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat kohtelias puhe ja kunnioittava kohtaaminen, jakaminen, neuvottelu, kuunteleminen, vuorottelu jne. Varhaiskasvatuksessa opastetaan ja kannustetaan lapsia kestävän kehityksen periaatteiden mukaiseen toimintaan esimerkiksi luonnon kunnioittamisen ja materiaalien uudelleen hyödyntämisen kautta. Tästäkin lisää kohdassa 3.2.

Lapsi **osallistuu** vuorovaikutuksessa muiden kanssa toiminnan ideoimiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lasta kuunnellaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan. Lapset ovat mukana **luomassa** toimintakäytäntöjä ja oppimisen polkuja. Lasten osallisuus näkyy arkiaskareina, ideoiden kehittämisenä ja projektityöskentelynä. Aikuiset ja lapset toimivat yhdessä. Varhaiskasvattajan tärkein tehtävä on kohdata lapsi sensitiivisesti. Lasta kuunnellaan, hänen vaikutusmahdollisuuksiaan ja osallisuuttaan tuetaan. Ryhmään kuulumisen tunteella on suuri merkitys. Aikuisella on vastuu toiminnan suunnitelmallisuudesta ja tavoitteellisuudesta. Varhaiskasvattajan tehtävänä on auttaa lasta suuntaamaan hänen mielenkiintonsa sellaisiin asioihin, jotka ovat tärkeitä kunkin lapsen kehitykselle, vahvuusperustaisuus tässäkin huomioiden.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestävälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa.

Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaisuuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön

mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästävyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko keholleen. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoitukseen mukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta

osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

3.4 Ylivieskan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Ylivieskan varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmennää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata erillisiin varhaiskasvatuksen toimintaa (esim. moniammatillinen yhteistyö) ohjaaviin asiakirjoihin/lomakkeisiin.

Oppiva yhteisö

Ylivieskan varhaiskasvatuksessa luodaan yhteistyössä lasten, huoltajien ja henkilöstön kanssa toimintakulttuuri, jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus turvallisesti kasvaa, kehittyä ja oppia. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään lapsen edun mukaisesti. Lapsella on oikeus olla osa yhteisöä, jonka toiminnan keskiössä on myönteinen sekä kannustava vuorovaikutus ja joka vahvistaa yhteisöllisyyttä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään työyhteisössä säännöllisesti lasten ja huoltajien osallisuus huomioiden. Esimies mahdollistaa työyhteisön ammatillisten keskusteluiden käytännöt, kuten tiimipalaverit ja pedagogiset illat.

Ylivieskan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteina ovat:

- oppiva yhteisö, joka rohkaisee kokeilemaan, yrittämään ja sallii myös erehtymisen
- mahdollistaa pienryhmätoiminnan ja aikuisen aidon läsnäolon avulla jokaiselle lapselle leikkimisen iloa sekä hyvät ja turvalliset vuorovaikutussuhteet
- osallistaa lapsia ja vanhempia varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä

- varhaiskasvatusyhteisön jäsenten tasavertainen ja hyväksyvä kohtaaminen, jokaisen yksilölliset vahvuudet huomioiden
- nähdä erilaiset kulttuurit rikkautena ja kohdata kulttuuriset eroavaisuudet avoimin mielin
- mahdollistaa kaikille lapsille yhteisen varhaiskasvatuksen, jossa erilaiset tarpeet huomioidaan ja osallisuutta tuetaan
- ymmärtää kielen keskeinen merkitys lapsen kehityksessä ja yhteisöön kuulumisessa sekä edistää lapsen kielellistä kehitystä aktiivisesti
- ylläpitää lasten monipuolista liikkumista sisällä ja ulkona lähiympäristöä hyödyntäen, tiedostaen omaehtoisen sekä ohjatun liikunnan merkityksen
- luoda turvallinen yhteisö, joka tunnistaa ja ehkäisee kiusaamista suunnitelmallisesti välittävän toimintakulttuurin mukaisesti
- toimia kestävän kehityksen ja elämäntavan mukaisesti edistämällä mm. välineiden yhteiskäyttöä, kuluttamisen kohtuullisuutta ja erilaisten materiaalien uusiokäyttöä

Fyysinen ympäristö

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tulee olla tiloiltaan lapsimäärälle sopivat, muunneltavat, turvalliset, selkeät, vaihtoehtoja tarjoavat sekä monipuolisiin työtapoihin kannustavat. Kaupungin teknisen toimen tilapalvelut huolehtivat tilojen kunnosta niin, että sisäilma, akustiikka sekä ergonomia ovat terveyttä ja turvallisuutta edistävät. Välineiden on oltava pääsääntöisesti lasten saatavilla, ikätasolle sopivia, monipuolisia ja ehjiä. Materiaalien valinnoissa otetaan huomioon kotimaisuus, kestävyys, turvallisuus, muunneltavuus, huollettavuus ja puhdistettavuus. Ympäristössä on saatavilla myös erilaisia luonnonmateriaaleja, joita hyödynnetään esimerkiksi askartelussa ja leikeissä. Oppimisympäristöissä huomioidaan lasten kiinnostusten kohteet, toiveet ja ideat sekä heidän yksilölliset tarpeensa. Lapset otetaan mukaan oppimisympäristön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Myös vanhemmat voivat halutessaan vaikuttaa oppimisympäristön suunnitteluun.

Ylivieskassa on monipuoliset mahdollisuudet kokemuksiin ja elämyksiin luonnossa. Metsät, luontopolut ja laavut laajentavat oppimisympäristöä. Ylivieskan halki virtaava Kalajoki ympäristöineen tarjoaa mahdollisuuden seurata esim. vuodenaikojen vaihtelua ja luonnon monimuotoisuutta. Leikkipuistoihin sekä liikennepuistoon voi tehdä vierailuja mahdollisuuksien mukaan. Myös mm. liikuntakeskus ja urheilukenttä ympäristöineen tarjoavat mahdollisuuden monipuoliseen liikuntaan. Kulttuuripalveluita sekä kulttuuriperinteitä lapsille ja perheille tarjoavat erityisesti Akustiikka, Puuhkalan museoalue, Myllyaukio ympäristöineen, rautatie ja kasarmialue, Savisilta, kirkon alue ja hautausmaa sekä kirjasto. Varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa oppimisympäristöjen rikastuttamisessa: esim. MLL, seurakunta, toiset varhaiskasvatusyksiköt, koulut, ikäihmisten palveluyksiköt, palo- ja pelastuslaitos, poliisilaitos, vanhempien työpaikat sekä erilaiset vapaa-ajan harrastuspaikat.

Sosiaalinen ympäristö

Kaikki sosiaalisessa oppimisympäristössä tapahtuva vuorovaikutus on välittävää, toiset huomioonottavaa, tasa-arvoista, kunnioittavaa, erilaisuuden hyväksyvää ja läsnäolevaa. Ristiriidoista ja mielipiteistä keskustellaan rakentavasti. Varhaiskasvattajien tulee sopia yhteiset, selkeät tavoitteet, joita jokainen on velvoitettu noudattamaan. Toiminta perustuu yhteiseen varhaiskasvatuksen arvopohjaan (ks. 2.8.2 Arvoperusta Ylivieskassa). Vuorovaikutussuhteiden tulee olla mahdollisimman pysyviä ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevia. Tämä luo lapsille turvallisen ja luottavaisen ilmapiirin. Varhaiskasvattajat antavat lapselle mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta esim. yhteisten tapahtumien kautta. Lasta kannustetaan ja tue-

taan vuorovaikutukseen sekä kaveri- ja ystäväsuhteiden luomiseen. Sosiaalisessa oppimisympäristössä vuorovaikutussuhteet edistävät hyvien tapojen noudattamista ja arkielämäntaitojen oppimista. Pienryhmätöinnin hyödyntäminen mahdollistaa lapsen äänen kuulemisen ja tukee emotionaalista turvallisuutta.

Psyykkinen ympäristö

Psyykkinen ympäristö luodaan turvalliseksi ja ilmapiiriltään kaikenlaiset tunteet hyväksyväksi. Säännöllinen päivärytmi tuo selkeyttä ja turvaa. Luomme kiireettömän ilmapiirin, jossa lapsella on mahdollisuus spontaanille toiminnalle, yksintyöskentelyyn sekä rauhoittumiseen. Erilaiset persoonallisuudet ja kulttuurierot huomioidaan lasta kunnioittaen. Kiusaamista ei hyväksytä ja siihen puututaan. Varhaiskasvattajat ovat läsnä lapsia varten ja aina lasten saatavilla. Varhaiskasvatusyhteisö tukee lasten emotionaalista hyvinvointia puhumalla heille myönteisesti ja arvostavasti sekä tarjoamalla syliä ja läheisyyttä. Itsetuntoa ja toimijuutta vahvistetaan vahvuusperustaisesti, positiivisen pedagogiikan keinoin sekä osallistamalla lasta oman kasvuympäristönsä suunnitteluun. Lapset tulevat kuulluksi ja heidän ajatuksensa nähdään merkityksellisinä.

Oppimisympäristön arviointi

Oppimisympäristön osa-alueita arvioidaan suunnitelmallisesti läpi vuoden. Arvioinnin kohteena ovat mm. pedagogisten tavoitteiden toteutuminen, tilojen toimivuus ja käyttö sekä lasten tarpeisiin vastaaminen. Tavoitteena on kehittää ympäristöä sekä ylläpitää varhaiskasvatuksen laatua. Kasvattajat tekevät itsearviointia oppimisympäristön näkökulmasta hyödyntäen erilaisia arviointilomakkeita (esim. Ediva). Arviointiin otetaan mukaan lapset sopivilla menetelmillä esim. arjen tilanteissa keskusteleminen, kuvia hyödyntämällä, haastatteleminen. Vanhemmilla on mahdollisuus osallistua arviointiin päivittäisten kohtaamisten, kyselyiden sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelujen yhteydessä. Oppimis- ja toimintaympäristön arviointi toteutetaan osana pedagogista dokumentointia.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet

Huoltajien ja varhaiskasvattajien välisestä kasvatusyhteistyöstä käytetään käsitettä *kasvatusyhteistyö*. Aiempien vuosien käsitteen, *kasvatuskumppanuuden*, mukanaan tuomien toimintaperiaatteiden mukaan tehdään Ylivieskassa edelleen esim. kotikäynnit varhaiskasvatuksen aloittamisen yhteydessä. Kasvatusyhteistyön ja -kumppanuuden tarkoituksena on huoltajien ja varhaiskasvattajien tietoinen sitoutuminen toimimaan yhdessä lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tueksi. Huoltajien ja varhaiskasvattajien keskinäinen luottamus, vuorovaikutus ja kunnioitus tukevat tasavertaisen yhteistyön syntymistä. Ylivieskan kaupungin varhaiskasvatuksen arvojen sekä vanhemmille laaditun kyselyn (01/2017) pohjalta on laadittu yhteisiä suuntaviivoja kasvatusyhteistyön tavoitteille. Lapsen kasvatuksessa tärkeänä pidetään turvallista ympäristöä, selkeitä rajoja ja sääntöjä, aikuisen läsnäoloa, välittämistä ja syliä. Lapsi huomioidaan yksilönä ja lapselle osoitetaan, että hän on tärkeä omana itsenään. Varhaiskasvatuksessa toimitaan lasten vahvuuksia huomioiden ja niitä positiivisen pedagogiikan keinoilla vahvistaen. Pedagoginen toiminta, toimintaympäristö- ja kulttuuri suunnitellaan siten, että lapsen paras toteutuu varhaiskasvatuksessa.

Huoltajien kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön käytännöt

Kuten edellä jo mainittiin, ennen varhaiskasvatuksen alkamista tai hoitopaikan vaihtuessa, lapsen tulevan pienryhmän varhaiskasvattaja voi, huoltajien kanssa niin sovittaessa, tehdä tutustumiskäynnin lapsen kotona. Lapselle ja huoltajille järjestetään myös riittävästi mahdollisuuksia tutustua varhaiskasvatuspaikkaan. Kolmen kuukauden sisällä hoidon alkamisesta varhaiskasvattaja ja huoltajat laativat yhdessä lapselle varhaiskasvatussuunnitelman. Varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään kerran toimintakauden aikana. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen lisäksi 3-vuotiaiden lasten kohdalla käydään Lapset puheeksi -lokikirjan mukainen keskustelu, mikäli sitä ei ole tehty tai tehdä lastenneuvolassa. Ko. keskustelu voidaan tarvittaessa käydä myös muunkin ikäisten lasten huoltajien kanssa. Mikäli Lapset puheeksi- tai varhaiskasvatussuunnitelma -keskustelun myötä nousee esiin ulkopuolisen tuen tarve kotona tai varhaiskasvatuksessa, järjestetään Lapset puheeksi – neuvonpito. Lapset puheeksi keskustelun (ja neuvonpidon) voi pitää henkilö, joka on suorittanut Lapset Puheeksi-koulutuksen.

Kasvatusyhteistyötä toteutetaan luonnollisesti päivittäin varhaiskasvattajan ja huoltajien keskustellessa lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Vuosittain järjestetään yhteisiä tapahtumia, joihin huoltajat pääsevät osallistumaan. Lasta koskeva tiedonsiirto toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Ylivieskan kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa on laajennettu ja laajennetaan edelleen sähköisten palveluiden käyttöä. Sitä hyödynnetään mm: varhaiskasvatushakemuksen tekemisessä, hoitoaikojen varaamisessa ja lapsen poissaolojen ilmoittamisessa. Sähköisen asiointin kautta huoltajat pääsevät näkemään ja täydentämään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, varaamaan keskusteluaikoja ja vastaanottamaan varhaiskasvatuksesta lähetettyjä viestejä.

Monialaisen yhteistyön toimintatavat

Huoltajien kanssa käytävien keskusteluiden yhteydessä, otetaan huoltajien kanssa avoimesti puheeksi heidän käyttämänsä tai tarvitsemansa tukipalvelut, jotta lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Mikäli nähdään monialaisen yhteistyön tarve ja tarkoituksenmukaisuus lapsen etu huomioiden, on varhaiskasvatuksen henkilökunnan velvollisuus sekä oikeus ottaa yhteyttä yhteistyökumppaniin. Pyyntö yhteistyöhön tehdään siten, että huoltajat ovat tietoisia yhteydenotosta.

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on yhteinen näkemys lapsen edusta, jonka perusteella luodaan toimivat yhteistyökäytännöt. Yhteistyökäytäntöjä ja toimintatapoja tarkistetaan sekä arvioidaan monialaisissa työryhmissä ja/tai palavereissa.

Monialaisen yhteistyön toimijat huoltajien ja varhaiskasvatuksen kumppaneina (vuoden 2019 tilanne)

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio		
Terveyspalvelut	Perhe- ja sosiaalipalvelut	Muut tahot
Lastenneuvola -laajan nelivuotistarkastuksen yhteistyökäytännöt (keväällä 2019 yhteistyössä päivitetty nelivuotis-neuvolakaavake otetaan käyttöön vuoden 2019 aikana)	Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut: Esim. - Perheohjaustiimi SOHVI-tiimi - Perheneuvola - Perhepalvelutarpeen arviointi ”ARVI-tiimi” - Lastenvalvoja - Aikuissosiaalityö	Seurakunta
Suun terveydenhuolto -esim. xylitol- pastillit varhaiskasvatukseen, ohjaus ja neuvonta		Kunnan liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä järjestötyö
Erikoissairaanhoito - mm. lapsen lääkehoitosuunnitelma		Vapaaehtoisjärjestöt: mm. MLL, PELA
	Lastensuojelulain mukaiset palvelut: - Lastensuojelu - Tehostettu perhe-työ	Poliisi
	Palo- ja pelastuslaitos	
		Oppilaitokset

Kun varhaiskasvatusta järjestetään lastensuojelulain alaisen lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, tehdään *yhteistyösuunnitelma* perheen, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kesken. Yhteistyösuunnitelman tekemisestä vastaavat lastensuojelun työntekijät.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alu-

eet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat

lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittyessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetus suunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

1. Kielten rikas maailma
2. Ilmaisun monet muodot
3. Minä ja meidän yhteisömme
4. Tutkin ja toimin ympäristössäni
5. Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

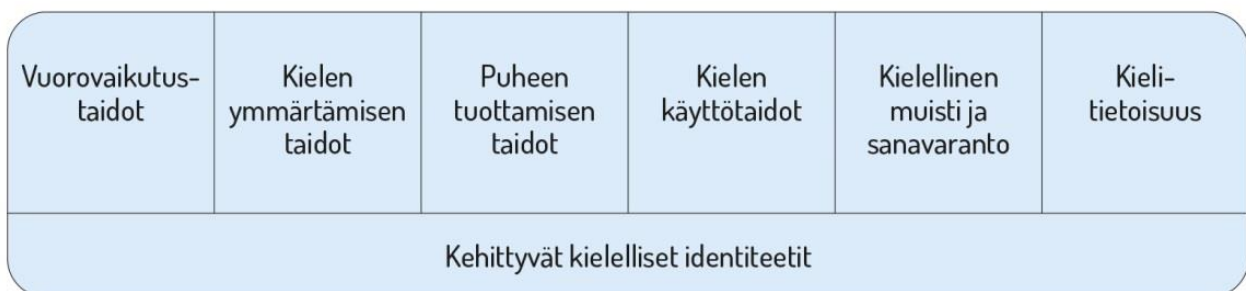
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhutua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi loruja ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerrota tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen ja keuhollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun

näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikas-

tuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perus- sykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaise- maan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoittelu- prosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita.

Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tähtäyksinä on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioituna luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tähtäyksinä on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todennukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteen vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisien liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisestä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutuminen-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet

nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää

ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kieli- valinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädettyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat

puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

4.7 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen Ylivieskassa

Seuraavissa luvuissa tarkennetaan Ylivieskan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita, lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet huomioiden.

Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, seuranta ja arviointi

Kasvatusyhteistyössä huoltajien kanssa laadittava lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon lapsen kasvatus, opetus ja hoito perustuvat. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut tavoitteet tulee siirtyä käytäntöön *suunnitelmallisena ja tavoitteellisena varhaiskasvatustoimintana*. Toimintatapoja ja tavoitteita muokataan varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta lapsen kasvun myötä, lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet, yksilölliset tarpeet sekä lapsen osallisuus huomioiden. Ylivieskassa pedagogiikan pohjana toimivat myös Ylivieskan varhaiskasvatuksen arvot ja varhaiskasvatussuunnitelmassa linjatut toimintaperiaatteet. Ylivieskassa on vahvasti käytössä pienryhmätoiminta pedagogiikan toteuttamisessa. Pedagogisen suunnittelun pohjalta, pedagogisen toiminnan avulla, varhaiskasvatuksen henkilöstö luo lapsiryhmän edun huomioivan toimintaympäristön, -tavat ja -kulttuurin. Pedagogista toimintaa arvioidaan säännöllisesti (ks. kohta Ylivieskan varhaiskasvatuksen arvot/vuosikello 2.8.3 sekä arviointi 7.2).

Seuraavaksi kuvataan pedagogisen dokumentoinnin prosessia OPH:n (2018) aineiston pohjalta;

KYSY

Pedagogisen dokumentoinnin avulla tutustutaan lapsen elämään ja ajatuksiin sekä kerätään tietoa hänen kokemuksistaan, osaamisestaan ja tarpeistaan. Mikä lapsia puhututtaa, mitä lapsiryhmässä tapahtuu, mikä lapsia kiinnostaa, mitä lapsi haluaa kertoa.

KERÄÄ

Varhaiskasvattaja on vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja havainnoi, leikkii, piirtää, musisoi lapsen kanssa. Hän kysyy, kuuntelee, keskustelee, haastattelee, kirjaa muistiin, ottaa valokuvia ja videoi.

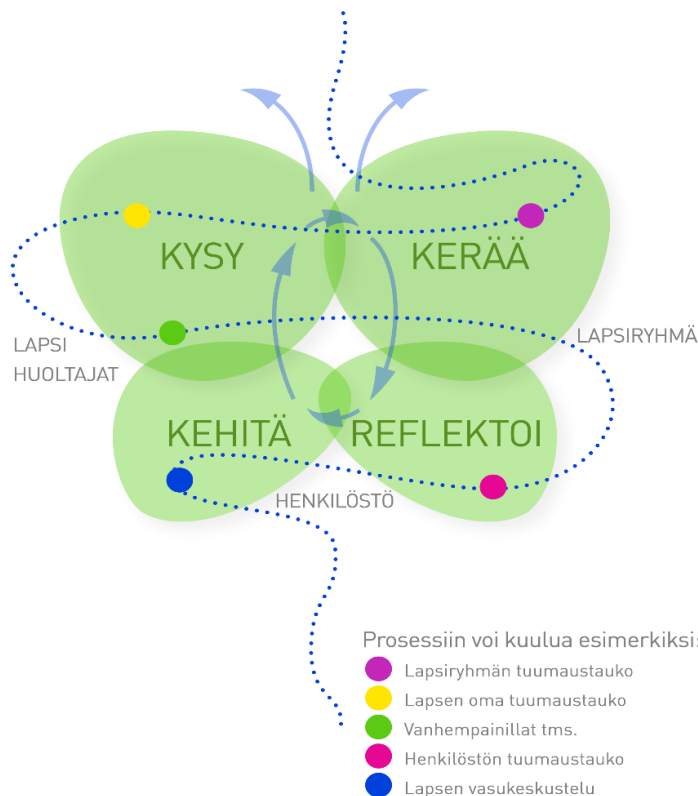
REFLEKTOI

Varhaiskasvattaja tarkastelee lapsen dokumentteja yhdessä lapsen ja yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Mitä dokumentti esittää/kertoo, miten se syntyi, mikä tekemisessä oli mukavaa/helppoa/vaikeaa, mitä lapsi oppi, mitä lapsi haluaisi oppia seuraavaksi.

KEHITÄ

Kerätyn materiaalin avulla lapsen ja lapsiryhmän varhaiskasvatusta arvioidaan ja suunnitellaan dialogisessa yhteydessä menneeseen ja tulevaan. Lapsen dokumentit nostavat esiin osaamista, onnistumista ja vahvuuksia hyvinvoinnin ja oppimisen pohjana. Dokumentoinnin avulla toimintaa ja toimintakulttuuria sekä varhaiskasvatuksen sisältöjä ja menetelmiä kehitetään.

PEDAGOGISEN DOKUMENTOINNIN PROSESSI

(OPH, 2018: Videolähde pedagogisesta dokumentoinnista)

Leikki

Ylivieskan varhaiskasvatuksessa *leikki on keskeinen toiminta- ja työtap*. Toiminta suunnitellaan yhdessä lasten kanssa siten, että pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa. Oppimisympäristö tulee olla mahdollista muokata kullekin lapsiryhmälle sopivaksi ja leikkiä rikastuttavaksi. Lisäksi paikallisena vahvuutenamme ovat turvalliset sekä laajat leikki- ja oppimisympäristöt. Paikallisesti voimme hyödyntää monipuolisesti erilaisia yhteistyöverkostoja ja siirtää täten paikallista kulttuuriperimää osaksi varhaiskasvatustoimintaa. Oppimisympäristöinä voivat toimia mitkä tahansa ympäristöt, esim. pihat, lähimetsät, puistot jne. Näin ollen leikki- ja oppimistilanteita voidaan järjestää monipuolisesti. Leikin pedagoginen dokumentointi on oivallinen väline pedagogisen toiminnan ja toimintaympäristön kehittämisessä.

Pienryhmätoiminta

Ylivieskan varhaiskasvatuksessa toteutamme pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa esim. kiinteänä pienryhmätoimintana tai jakamalla paikalla olevat lapset sopivan kokoiisiin, tarkoituksenmukaisiin ryhmiin. Tällä toiminnalla mahdollistamme eri oppimisalueiden monipuolisen toteutumisen. Pienryhmätoiminnan kulmakivenä on läsnäoleva aikuinen. Hän tutustuu lapsiin, tekee havaintoja ja pitää yllä keskustelemaa ilmapiiriä. Hän myös kuuntelee lasten toiveita ja järjestää lasta motivoivaa ja kiinnostavaa tekemistä eri aiheiden ympärille. Tutussa pienryhmässä lapsen on turvallista haastaa itsensä kokeilemaan uusia

asioita ja löytämään oppimisen ilon. Lasten ikä- ja kehitystarpeet huomioidaan toiminnassa. Jokainen arjen tilanne on oppimistilanne. Toimintakauden alkaessa ja koko toimintakauden ajan kiinnitämme erityistä huomiota ryhmäytymiseen.

Lapsen kasvu ja kehitys

Lapsen kasvussa ja kehityksessä pidämme tärkeänä riittävää lepoa, terveellistä ravintoa ja monipuolista liikuntaa. Ylivieskan varhaiskasvatuksessa lasten hyvinvointia edistetään luomalla olosuhteet, jossa on päivän aikana lepoon ja rauhoittumiseen. Ylivieskan varhaiskasvatuksessa tarjotaan ravintosuositusten mukaista, terveellistä ravintoa. Varhaiskasvatuksessa ulkoilemme päivittäin, jolla takaamme osan lapsen päivittäisestä liikunnan tarpeesta. Ylivieskan varhaiskasvatuksessa olemme saaneet olla mukana Ilo Kasvaa Liikkuen- liikuntahankkeessa, joka on osaltaan edelleen auttanut tekemään liikunnasta ja liikkumisesta varhaiskasvatuksessa suunnitelmallista sekä tavoitteellista, pysyväksi osaksi Ylivieskan varhaiskasvatusta jäävää toimintakulttuuria.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esikoulun.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osallisuudesta hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisen puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyelmästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikutavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

5.5 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja käytännöt Ylivieskan varhaiskasvatustalouksissa

Tässä osiossa kuvataan varsin yksityiskohtaisesti sitä, miten kehityksen ja oppimisen tuen käytännöt toteutetaan Ylivieskan varhaiskasvatustalouksissa. Osio toimii siten myös erillisenä ohjeistuksena (mm. uusille varhaiskasvatuksen työntekijöille) lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa, myös silloin, kun lapsen kasvussa, kehityksessä tai oppimisessa havaitaan tuen tarvetta. Vaikka tämä osio on erillisenä kohtana paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, ajatellaan, että kehityksen ja oppimisen tuen käytännöt sisältyvät varhaiskasvatustoiminnan eri osioihin olennaisena osana. Ko. käytännöt sisältyvät niin pedagogiseen toimintaan, oppimisympäristöihin kuin toimintakulttuuriinkin.

(Kuva: Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Katja Kosonen 2018)

Ratkaisuja ja käytäntöjä tuen järjestämisessä

Kehityksen ja oppimisen tuki sisällytetään vahvuusperustaiseen varhaiskasvatukseen. Tämä tarkoittaa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista positiivisen pedagogiikan keinoin. Lapsen vahvuuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin pohjautuen, myös erityispedagogisin keinoin, lapsen oppimista suunnitellaan lapsen kehitystä tukevasti. Rakennettaessa pedagogista toimintaa tuen tarpeidenkin näkökulmasta tarkastellaan oppimisympäristön ja vuorovaikutuksen toimivuutta. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä pulmien syntyä. Tuen toteutumisen arviointi on jatkuvaa. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti, jolloin varhaiskasvatus on kaikille yhteistä ja lapsi saa tarvitsemansa tuen. Pedagoginen ohjaus toteutetaan lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa painopiste on toimivissa yhteistyörakenteissa sekä monipuolisesti hyvinvointia ja oppimista tukevissa toimintaympäristöissä. Tarvittavasta tuen määrästä riippuen, tuki toteutetaan yleisen, tehostetun ja erityisen tuen erilaisin joustavin järjestelyin.

Rakenteellisia ratkaisuja:

- Mahdollisimman pitkäaikaiset ja pysyvät vuorovaikutussuhteet
- Lapsiryhmän kokorakenne
- Rakennetun ympäristön soveltuvuus ja muunneltavuus; esim. huonetilojen järjestys, joissa otetaan huomioon esteettisyys, turvallisuus ja oppimiseen innostavuus, monipuoliset välineet, mahdollisuus lepoon ja rentoutumiseen
- Apuvälineiden ja muun tarvittavien välineiden saatavuus
- Aikuisten välisen vuorovaikutuksen toimivuus; esim. asioiden jakaminen ja suunnitteluajkojen mahdollistuminen
- Avustajapalvelut ryhmässä/henkilöstöresurssin huomioiminen

Pedagogisia ratkaisuja:

- Selkeät, yhdessä sovitut toiminta-alueet, esim. tilojen levollisuus, naulakko- ja työskentelypaikka-merkit, muunneltavuus, omatoimisuuden varmistaminen
- Ennakointi: kuvajäsennys, kuvapiirtäminen, keinot ja tavat suunnata lapsen huomio olennaiseen
- Näkyvilläoleva ryhmän kuvitettu toimintasuunnitelma
- Toiminnalliset ohjaustavat yksilötarpeen mukaisesti: yksilöllinen puheella ohjaaminen, vahvistava kuva, mallintaminen, välitön vahvistaminen
- Kehitystä tukevien leikki- ja toimintavälineiden saatavuus
- Välineet ja menetelmät suunnitellusti oppimistarpeisiin
- Kuvien ja tukiviittomien käyttö
- Kiireetön ja joustava pienryhmätoiminta sekä arjen tilanteiden hyödyntäminen oppimisessa
- Kaikkien aistien käyttö itsestä huolehtimisen ja ajattelutaitojen vahvistamiseksi; esim. kuvitettu pukemisjärjestys sanallisen ohjauksen ohessa

Havainnointiin ja arviointiin liittyviä käytäntöjä:

- Keskustellaan huoltajien kanssa heti kun varhaiskasvatuksessa (tai kotona) tuen tarve ilmenee. Huoltajien kanssa sovitaan yhteistyötahojen mukaanliittämisestä (esim. varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastenneuvolan terveydenhoitaja, perheohjaaja jne.)
- Lapsen näkemysten dokumentoinnissa käytetään esim. sadutusta, tarinoita, piirtämistä, havaintovihkoa, Lapsen kasvunkansiota tai Muksun kirjaa
- Varhaiskasvatukseen suunniteltuja arviointimenetelmiä voidaan tarvittaessa käyttää arjen havaintojen tukena; mm. Kettu-3 v, Suomi toisena kielenä, Hahmo- hahmottaminen ja motoriikka, 5-vuotiaiden havainnointisarja, varhaiskasvattajan itsearviointilomake
- Arviointimenetelmien käytöllä vahvistetaan varhaisen tavoitteellisen tuen ja yksilölliset tarpeet huomioivan opetuksen, kasvatuksen sekä kasvu- ja oppimisympäristöjen järjestämisestä (esim. Osallistavan varhaiskasvatuksen ympäristön itsearviointityökalu; European Agency)

Hyvinvointia tukevia ratkaisuja:

- Lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen toimivuus, lämmin ja läsnä oleva kohtaaminen, kiireetömyys sekä kuulluksi tuleminen

- Lapsen terveyden, vastaanottavuuden ja vireystilan huomiointi, (levähtämis- ja tauottamismahdollisuudet)
- Häiriötekijöiden minimointi: aikuisten kiireetön toiminta ja lasten työrauhan mahdollistaminen
- Välttämättömien perusasioiden äärellä viipyminen; esim. pukemis- ja riisumistilanteet, ruokailu, siisteyskasvatus
- Lapsituntemuksen vahvistuminen: huoltajien, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja monialaisen asiantuntemuksen yhdistyminen esim. lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä
- Lasten välisen vuorovaikutuksen ja yhteenkuuluvuuden vahvistuminen; erilaiset lasten ryhmäytymistä ja sosiaalisia taitoja vahvistavat menetelmät ja keinot, tunnekasvatukseen ja ilmaisuun liittyvät menetelmät (MII: Mielenlukutaitoa)

Yleinen ja kolmiportainen tuki

Yksilöllinen tuki perustuu hyvään lapsituntemukseen ja pedagogiikan suunnitteluun. Yksilöllinen huomioiminen tarkoittaa aikuislähtöistä, varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteuttamista koko ryhmän toiminnan sisällä (inkluisio). Tuki toteutetaan lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä ja henkilöresurssit tarkoituksenmukaisesti suunnitellen. Varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä noudatetaan ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen mahdollistumiseksi sovittuja käytäntöjä.

Ylivieskan varhaiskasvatuspalveluissa toimii kolme konsultoivaa (vuoden 2019 tilanne) varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka:

- Ryhmäkäynneillä ja tiimipalaverissa varhaiskasvatuksen erityisopettajat havainnoivat ja ohjaavat mm. tuen tarpeiden huomioimiseen
- Vahvistavat varhaiskasvatuksen pedagogisia käytäntöjä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti
- Suunnittelevat ja auttavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä pedagogisten oppimisympäristöjen sekä toimintatapojen muokkaamisessa
- Antavat konsultaatiota erityiskasvatukseen ja -opetukseen liittyvistä käytänteistä sekä ajankohtaisista erityisopetuksen asiasisällöistä
- Toimivat asiantuntijana pedagogisissa työtavoissa, esim. tiimit ja monialainen yhteistyö
- Ohjaavat erityispedagogisessa havainnoinnissa, suunnittelussa ja arvioinnissa
- Mallintavat menetelmiä ja toimintatapoja ennalta suunnitelluilla tuokioilla sekä arjen tilanteissa

Oleellista on ennaltaehkäisevä ympäristön ja ohjauspedagogiikan muokkaaminen jokaisen lapsen kehitystä tukeväksi:

Esimerkki: Ohjattu tuokio:

- Lasten tasavertainen mahdollisuus oppia mahdollistetaan kielirikkaan arjen, lyhyiden ohjeiden, toimintaa ohjaavien kuvien sekä tarkoituksenmukaisten välineiden avulla

Lapsiryhmän perusvälineistöä kolmiportaisen tuen järjestämisessä ja toteuttamisessa:

Time timer – kellot Tiimalasit Ääniliikennevalot Kuulosuojaimet Painokäärmeet/-koirat tms. Kynätuet/Oteohjaimet Jousisakset, vasen- ja oikeakätisille sakset Aktiivituennat	Erilaiset aistimateriaalit (kuulo-, näkö-, tunto- ja liikeaistimukseen voimakkaasti reagoivat) Äänilotot Painokäärmeet/- ja koirat tms. Tunnusteltavat ja puristeltavat välineet (pallot, tunnustelupussit, tuntuhoitoaksetjut) Rentoutumisvälineet ja – paikat, esim. säkkituoli
--	--

Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa tarkoittaa laadukasta varhaiskasvatusta, joka on sisältää ammatillista osaamista ja lapsen kehityksen tuntemusta. Lapsen sensitiivinen kohtaaminen ja läsnäolo ovat perustana muulle hyvinvointia tukevalle toiminnalle. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan eri aistit ja lasten tarpeet sekä erilaiset tavat oppia. Lasten välinen vuorovaikutus ja ikätasokehityksen mukainen sosiaalinen toiminta mahdollistetaan mm. osallistumalla leikkiin sanoittamalla ja rikastuttamalla leikkiä, pienryhmätoiminnalla, kasvatustoimintaa mukauttamalla, kuvallisella tuella ja mallintamalla.

Tehostettu tuki on lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavaa, lapsen vahvuuksia huomioivaa, yksilöidempää, intensiivisempää ja suunnitelmallisempaa tukea. Tehostettua tukea vahvistetaan erityispedagogiikan menetelmillä varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaation mukaisesti (ks. Varhaiskasvatuslaki §3.7). Lapsen tarvitsemaa tukea suunnitellaan ja toteutetaan tarpeen mukaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmaa tehtäessä otetaan huomioon mahdolliset Lapset Puheeksi- keskustelun toimintasuunnitelmaan kirjatut asiasisällöt.

Erityinen tuki koostuu em. lisäksi seuraavista pedagogisista ja rakenteellisista ratkaisuista, tuen edellyttämästä yhteistyöstä, palveluista sekä arvioinnista:

- Sosiaalisen, fyysisen ja psyykkisen oppimisympäristön mukauttaminen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti (esim. toiminnan sisältöjä eriyttämällä sekä yksilöllisellä ohjauksella)
- Tukiviittomat, kuvat, ym. kommunikointia tukevat menetelmät
- Erityispedagogiset kasvatust- ja opetusmenetelmät sekä – tavat
- Toimintasuunnitelma monialaisessa kasvatusyhteistyössä huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, sekä esim. terapeuttien, vammaispalvelujen palveluohjaajan, Oulun yliopistollisen sairaalan ja Kokkolan keskussairaalan kuntoutusohjaajien kanssa
- Lapsen tuen toteuttamisen vastuista sopiminen: erityinen tuki edellyttää aina erityispedagogista osaamista ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kumppanuutta
- Tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä tarvittaessa ryhmän erityisavustajan tuki

Pidennetty oppivelvollisuus

Oppimisensa ja kehityksensä tueksi erityistä tukea tarvitsevalle lapselle, voi päiväkodin johtaja (kunnalliset päiväkodit) ja palvelupäällikkö (yksityiset päiväkodit), tehdä huoltajien ja yhteistyötahojen antamien selvitysten perusteella, erityisen tuen päätöksen esiopetukseen jo ennen esiopetuksen alkamista (5- vuotiaasta lap-

sesta). Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta, huoltajien ja yhteistyötahojen antamien selvitysten perusteella, tekee varhaiskasvatusjohtaja. Huoltajille on annettava riittävän ajoissa tieto oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella esiopetus voi alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (Hojks). Ylivieskan esiopetuksen opetussuunnitelmasta sisältää lisätietoa tästä.

Tuen kirjaamisen käytännöt

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan huoltajien, varhaiskasvatuksen ja muiden asiantuntijoiden näkemykset. Yhteisen näkemyksen jälkeen kirjataan toiminnan tavoitteet sekä menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi varhaiskasvatuksessa, kotona ja muissa lapsen käyttämissä palveluissa, esim. puheterapiassa. Suunnitelmaa tarkistetaan ja menetelmien vaikuttavuutta arvioidaan. Lapsen tarvitessa tehostettua tai erityistä tukea, kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tuen aloittamisen ajankohta.

Kasvatusyhteistyö

Varhaiskasvatuksen henkilöstö keskustelee lapsen huoltajien kanssa havainnoistaan. Havaintojen tarkoituksena lapsen kehitystä ja oppimista edistävä suunnitelmallinen varhaiskasvatustoiminta (MII; Mielenlukutaitoa; yhteistyö vanhempien kanssa).

Kasvatusyhteistyön eteneminen:

- Tuen oikea-aikaisuus ja riittävyys
- Osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistuminen
- Luottamus, vuoropuhelu, kunnioitus ja kuuleminen
- Tuen toteutumisen arviointi ja tulevaisuuden suunnittelu
- Lapselle annettavaa tukea ohjaa varhaiskasvatuslaki §3
- Tuen toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Monialainen yhteistyö varhaiserityiskasvatuksessa

1. Kasvatusyhteistyötä rakennetaan yhteisillä keskusteluilla sekä palavereilla huoltajien, varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä vahvistetaan monialaisella yhteistyöllä. Monialaisen yhteistyöverkoston koollekutsuminen on lapsiryhmän henkilökunnan vastuulla.
2. Yksityisten palveluntuottajien monialaisen yhteistyön käynnistämiseksi käytetään *Tilanteen täsmenäinen ennen yhteydenottoa varhaiskasvatuksen erityisopettajaan* – lomaketta.
3. Lapsen 4-vuotisneuvolasta saatu neuvolapalaute liitetään varhaiskasvatuksen arjen käytäntöihin:

→ kun neuvolan palautteessa on merkintä lievistä tai selvästi poikkeavasta kehityksestä jollakin osa-alueella, tieto siirretään varhaiskasvatuksen erityisopettajalle tukitoimien suunnittelemista ja toteutumista varten

Toiminta varhaiskasvatusryhmän muuttuessa sekä siirryttäessä esiopetukseen

1. Siirryttäessä varhaiskasvatusryhmästä toiseen, sovitaan huoltajien kanssa tarvittaessa tiedonsiirto-käytännöistä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, ym. mahdollisesti laaditut lomakkeet siirtyvät varhaiskasvatusryhmästä toiseen
2. Esiopetukseen tulevien lasten vanhemmille järjestetään tiedotusilta keväällä ennen esiopetuksen alkamista
3. Tiedonsiirrossa esiopetukseen käytetään lomaketta, joka täytetään esiopetukseen ilmoittautumisen yhteydessä
4. Opetuksen järjestämistä koskeva välttämätön tieto siirretään tarvittaessa erillisessä tiedonsiirtop-laverissa, yhdessä huoltajien kanssa

Monikulttuurinen ja kielitietoinen varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja tuetaan lapsen kasvua monikieliseksi huoltajien näkemys huomioiden.

Lapselle tehtävä suomi toisena kielenä, S2-suunnitelma, sisällytetään lapselle tehtävään varhaiskasvatus-suunnitelmaan. Suunnitelman laadinnassa hyödynnetään huoltajilta saatua tietoa lapsesta. Lapsen kielitai-don havaintojen ja kehittymisen kartoituksessa voidaan käyttää havainnointi- sekä arviointimenetelmiä, ku-ten esim. Kettu-testiä ja Pienten kielireppua (Suomen kielen oppimisen seuranta varhaiskasvatuksessa ja al-kuopetuksessa). Opetus yhdistetään päivittäisen toiminnan sisältöihin lapsen omassa varhaiskasvatusryh-mässä. Tarvittaessa järjestetään yksilö- ja pienryhmätoimintaa huomioiden lapsen kiinnostuksen kohteet, lapselle ominaiset tavat oppia ja tuen tarpeet.

Varhaiskasvattaja toimii vuorovaikutuksen ja kielen mallina, sekä rohkaisee lasta kielen aktiiviseksi käyttä-jäksi. S2-opetuksesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja konsultoiden varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Lapsen oman äidinkielen opetuksen vastuu on kuitenkin huoltajilla. Yksilölliseen ja pienryhmässä tapahtu-vaan opetukseen on laadittu opetuspaketti S2-laukku, joka on lainattavissa varhaiskasvatuksen erityisopet-tajilta. Laajempaa tietoa monikulttuurisuudesta ylivieskalaisessa varhaiskasvatuksessa löytyy S2-oppimisen tukioppaassa, joka sisältyy S2-laukkuun.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perus-tuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiik-kaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan var-haiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja

arvoista. Ylivieskassa ei, ainakaan vielä, ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatustoimintaa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnustetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista.

Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2 Ylivieskan varhaiskasvatuksen arviointikäytännöt

Seuraavaksi tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi kuvataan, miten

- varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa
- lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa
- arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä

Toiminnan arviointi ja kehittäminen Ylivieskan varhaiskasvatuksessa

”Kehittävän arvioinnin avulla varmistetaan varhaiskasvatuksen laadun toteutuminen kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla. Arviointi on systemaattista ja suunnitelmallista, tavoitteellista, jatkuvaa, johdettua ja kehittämiseen tähtäävää. Arvioinnin tarkoituksena on parantaa toiminnan laatua ja lasten elämää varhaiskasvatuksessa. (Karvi, Laura Repo 12.2.2019)”

Kehittävän arvioinnin tasot

Yksilötaso:

Yksilötasolla arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyvien pedagogisten tavoitteiden toteutumista. *Arviointi kohdistuu varhaiskasvatustoimintaan sekä pedagogiikan toteutumiseen, ei lapseen.* Arvioinnin menetelmiä ovat mm. vanhempien ja lasten osallistaminen, pedagogisen dokumentoinnin materiaalit, varhaiskasvatus- ja tiedonsiirtokeskustelut, vanhempainillat sekä toiminnalliset tapahtumat, kyselyt ja palautteet. Lapsen osallisuus huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnissakin. Lapsi siis itse osallistuu varhaiskasvatussuunnitelmansa arviointiin mahdollisuuksien mukaisella tavalla. Arvioinnin tulosten perusteella kehitetään laadun prosessitekijöitä: suunnitelmaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa (Ediva, Parrila 12.2.2019) sekä oppimisympäristöä.

Yksikkötaso:

Yksikkötasolla arvioidaan arvoperustan, laadun ja pedagogisten tavoitteiden toteutumista vuosikellon mukaisesti. Kehittävän arvioinnin menetelmiä ovat mm. havainnointi, dokumentointi, haastattelut, keskustelut, kyselyt, tiimikeskustelut, pedagogiset tiimit, ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Arvioinnin tuloksia käsitellään vanhempien sekä henkilökunnan kanssa. Tämän jälkeen valitaan kehittämiskohteet ja edetään askelittaisen kehittämismallin mukaan (esim. ASKA-lomake, Parrila, Ediva 2016)

Järjestäjätaso:

Järjestäjätason arvioinnissa arvioidaan varhaiskasvatuksen järjestämistä, toimintaa, arvoperustan ja laadun tavoitteiden toteutumista vuosikellon mukaisesti. Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan joka toinen vuosi. Arvioinnin tuloksista raportoidaan mm. tilinpäätöksen yhteydessä. Pedagogisen toiminnan sisältöjen kehittämisen ja täydennyskoulutuksen painopisteet määritellään varhaiskasvatuspalveluiden johtoryhmässä kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Kansallinen taso:

Ylivieskan varhaiskasvatus on mukana kansallisessa varhaiskasvatuksen arvioinnissa (KARVI). Kansallisen arvioinnin tuloksia hyödynnetään varhaiskasvatuksen kehittämistoiminnassa.

Yksilö-, yksikkö – ja järjestäjätason arviointia on kuvattu myös Ylivieskan arvopohjan vuosikellossa, luvussa 2.8.3, jossa arviointi sisältyy varhaiskasvatuksen toimintakauden sykliin luonnollisena osana. Arvioinnin käytäntöjä tarkistetaan tarvittaessa.

"Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä." (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2019)

